

#1 NEW YORK TIMES BESTSELLER

VOJEVŮDCE

*DVĚ LEGENDÁRNÍ BITVY,
JEDEN NEOHROŽENÝ VÁLEČNÍK.*

— VYSEHRAD —

CONN IGGULDEN

Vojevůdce

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Conn Iggulden

Vojevůdce – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Conn Iggulden

ATHÉŇANÉ II

Vojevůdce

PROTECTOR: Copyright © 2021 by Conn Iggulden

All rights reserved

Translation © Ivan Ryčovský, 2024

Cover design by Diana Delevová

ISBN tištěné verze 978-80-7662-815-1

ISBN e-knihy 978-80-7662-822-9 (1. zveřejnění, 2025) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7662-823-6 (1. zveřejnění, 2025) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7662-818-2 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)

VOJEVŮDCE

*DVĚ LEGENDÁRNÍ BITVY,
JEDEN NEOHROŽENÝ VÁLEČNÍK.*

VYŠEHRA D

CONN IGGULDEN

Přeložil Ivan Ryčovský

Pojmy z vojenství a politiky

agógé	ἀγωγή	přísná spartská výchova chlapců
archón	ἄρχων	vládce, vůdce; vysoký úředník
búleutéριον	βουλευτήριον	budova městské rady
eforos	ἑφορος	člen pětičlenného sboru úředníků stojícího v čele Sparty, efor
epistatés (<i>mn. č. epistatai</i>)	ἐπιστάτης, ἐπιστάται	1) předseda athénské shromáždění 2) bojovník ve falanze stojící ve druhé řadě za protostaty
eupatridai	εὐπατρίδαι	rodová athénská aristokracie, eupatridové
falanx	φάλαγξ	sevržená obdélníková formace těžkoooděnců, falanga
hoplítés	ὀπλίτης	pěší bojovník ve falanze, hoplité
keleustés	κελευστής	předák dohlížející na veslaře triéry
kopis	κόπις	těžký zahnutý nůž
metoikos	μέτοικος	svobodný občan jiné obce žijící v Athénách
ostrakon (<i>mn. č. ostraka</i>)	ὄστρακον, ὄστρακα	střep hliněné nádoby užívaný při ostrakismu – hlasování o vypovězení občana z Athén
perioikos	περίοικος	obyvatel Sparty v nižším postavení než urozený spartiat
protostatés (<i>mn. č. protostatai</i>)	πρωτοστάτης, πρωτοστάται	bojovník v první řadě falangy
satrapa	σατράπης	správce perské provincie (persky chšatrapavan)
stratégos	στρατηγός	vojenský velitel, vojevůdce
triérarchos	τριήραρχος	velitel (kapitán) triéry

Místní názvy

Agora	Ἀγορά	veřejné shromaždiště, tržiště
Areopágos	Ἄρειος πάγος	„Areova skála“, pahorek v Athénách, na němž zasedal soud; česky též Areopág
Argos	Ἄργος	město na Peloponésu
Eleusis	Ελευσίς	město v Atice, středisko kultu bohyně úrody Déméter; česky též Eleusina
Kerameikos	Κεραμεικός	athénská čtvrť hrnčířů
Marathón	Μαραθών	„Fenyklové pole“, město na východním pobřeží Atiky
Plataia	Πλάταια	město v Boiótii; česky též Plataje
Pnyx (2. <i>pád</i> Pykny)	Πνύξ	v doslovném překladu „natěsnaný“; pahorek, kde se konala athénská lidová shromáždění
Salamis	Σαλαμίς	ostrov poblíž Athén; česky též Salamina
Skyros	Σκῦρος	egejský ostrov, na němž se našly Théseovy kosti

Postavy vystupující v knize

Agaristé	Ἀγαρίστη	Xanthippova manželka
Alexandr	Ἀλέξανδρος	Makedonský král a spojenec Persie, předek Alexandra Makedonského
Arifrón	Ἀρίφρων	prvorozený syn Xanthippa a Agaristé
Aristeidés	Ἀριστείδης	athénský stratégos a archón epónymos pro rok 489 př. n. l.
Artabazos	Ἀρτάβαζος	perský vojevůdce
Dareios	Δαρείος	perský král v letech 522–486 př. n. l.
Eleni (Helena)	Ἑλένη	dcera Xanthippa a Agaristé (antické prameny se o ní nezmiňují)
Epikleos	Ἐπικλέος	Xanthippův přítel
Héraklés	Ἡρακλῆς	mytologický hrdina proslulý svou silou
Kimón	Κίμων	athénský stratégos, Miltiádův syn
Kleisthenés	Κλεισθένης	athénský zákonodárce
Kleombrotos	Κλεόμβροτος	spartský regent, Leónidův bratr a otec Pausaniův
Leónidás	Λεωνίδας	spartský král, obránce Thermopyl
Léotychidas	Λεωτυχίδας	spartský král
Mardonios	Μαρδόνιος	perský vojevůdce (persky: Mrdunija)
Miltiadés	Μιλτιάδης	vojevůdce, otec Kimónův
Pausaniás	Παυσανίας	spartský regent, syn Kleombrotův

Periklés	Περικλῆς	syn Xanthippa a Agaristé, později athénský státník
Pleistarchos	Πλείσταρχος	spartský král, Leónidův syn
Themistoklés	Θεμιστοκλῆς	athénský státník, archón epónymos pro rok 493 př. n. l.
Théseus	Θησεύς	polomytický hrdina, athénský král
Tisamenos	Τισαμενός	spartský věštec
Xanthippos	Ξάνθιππος	athénský stratégos, Periklův otec
Xerxés	Ξέρξης	perský král v letech 486–465 př. n. l., Dareiův syn

Deset athénských „kmenů“ (fýl)

Erechthéis	Ἐρεχθίδης
Aigeis	Αἰγίδης
Pandionis	Πανδιονίδης
Leóntis	Λεοντίδης
Akamantis	Ἀκαμαντίδης
Oinéis	Οἰνίδης
Kekrópis	Κεκροπίδης
Hippothóntis	Ἱπποθοντίδης
Aiantis	Αἰαντίδης
Antiochis	Ἀντιοχίδης

ČÁST PRVNÍ

*„... je nemožné lvům a mužům mít přísežné smlouvy,
tak jako beránci s vlky mít nemohou smýšlení svorné,
nýbrž stále jen myslí, jak škodit si navzájem...”*

Homér, *Ilias*

Perský král shlížel na samotné srdce Athén.

Slunce ho pátilo do zátylku, ale vanoucí teplý a mírný vítr přinášel sladkou vůni hniloby a moře. Xerxés zavřel oči, dýchal a v duši cítil klid. Velké tržiště, chrámy, ulice s obytnými domy, dílnami a tavernami – to vše bylo opuštěné. Panovala tu téměř intimní atmosféra. Připadalo mu, jako by seděl u toaletního stolku nějaké ženy, otevíral zásuvku po zásuvce a poznával její tajemství.

Jediní ozbrojenci široko daleko byli jeho vlastní. Prohledali Athény od jednoho konce na druhý, každé skladiště, obchod i opuštěný dům. Ale z Řeků zbyl uvnitř hradeb jen půltucet pomatených staříků, které tu jejich rodiny zanechaly. Bezzubí a slepí, odpovídali na podivné hlasy perských vojáků nedůvěřivým a nervózním smíchem. Xerxés je k ničemu nepotřeboval. Nechal je na místě pobít jako toulavé psy. Byl to téměř akt milosrdenství.

Tři kroky za velkokrálem, ponořený do vlastních myšlenek, kráčel vojevůdce Mardonios. Když vjížděli do Athén, on i Xerxés prožívali zvláštní děja vu. Jednotlivá místa a přírodní útvary jako by se vynořily ze stovek dávných zpráv a náhle se proměnily ve skutečnost. Jako například Akropole, vápencová skála, jež se tyčila po jejich levici a střežila celé město, nebo třeba bledé skalisko Areopágos, kde se po staletí scházela athénská rada starších.

Před Xerxem se tyčil pahorek Pnyx porostlý stromy připomínajícími čepele mečů a s bílými schody po stranách. V normálních časech se na Pykně scházel a debatoval slavný sněm, který nad sebou neuznával žádného krále ani tyрана. Velkokrál by to rád viděl, všechny ty muže tolik zaměstnané malichernými zákony. Ale dnes se tu proháněl jen vítr. Obyvatelé Athénina

města se odebrali do přístavu a nechali se převézt loďmi přes hluboké moře. Než aby čelili násilností ze strany jeho armády, než aby nesli důsledky své zpupnosti, raději před ním utekli.

Xerxés procházel ulicemi, kde se v závěsech houpaly otevřené dveře a každý zvuk se rozléhal ozvěnou. Kromě několika koček vyhrívajících se na střeších byli jeho Nesmrtelní jedinými živými tvory, které viděl. Jak tam tak stáli v dlouhých kabátcích z drobných destiček, s vousy stočenými do prstýnků a lesknoucími se olejem, připomínali sochy. Velkokrál je miloval stejně jako kdysi jeho otec; měl je rád jako milované děti nebo zbožňované lovecké psy, štít i ozdoby své vlády. Polovinu z nich pobili u Thermopyl řezníci v červených pláštích. Jeho Nesmrtelní se z té rány vzpamatovali ještě teď, ačkoli se průsmyku nakonec zmocnili. Xerxés se rozhodl, že si bude připomínat pouze toto konečné vítězství, ponechal si je jako svou stráž a poctil je svým požehnáním. Těch pět tisíc, kteří přežili, byli skuteční pozůstalí, celí potlučení a samý šrám, ale o to byli teď silnější, protože viděli, jak umírají i poslední spartští obránci. Nesmrtelní se přes ně do průsmyku zprvu nedokázali probít. A to věřili, že jsou neporazitelní, že na světě nemají sobě rovné. Xerxés se tehdy stal svědkem jejich zděšení a úžasu. Spartané v nich vzbudili pocit bezmoci.

Král dokonce zvažoval, že pluk nechá odpočívat a vyřadí jej ze svého předvoje. Nesmrtelným velel Hydarnés, chlap velký jako býk. S tváří v prachu se tehdy za Nesmrtelné přimlouval: prý potřebují něčím zaměstnat, a pokud jim dají příliš mnoho času na přemýšlení, začnou hnísat jako zanícená rána. Xerxés mu dal za pravdu. Čest nemohl nikdo nikomu darovat. Člověk si ji musel vysloužit obětí a tvrdou službou.

Na konci ulice, u opuštěných hrnčířských kruhů, se náhle změnilo světlo: bylo tam jasněji a vzdušněji než v okolních ulicích. Xerxés vstoupil na slavné tržiště, agoru. Stály tam sochy symbolizující deset kmenů doplněné kamennými tabul-

kami, z nichž se mělo nahlas předčítat. Nepřistoupil k nim, ale domýšlel se, že nejedna z nich jistě varuje před jeho příchodem. Při tom pomyšlení se v něm vzedmula pycha.

Když mu nad hlavou zavolal jestřáb, jehož křik byl v nehybném vzduchu dokonale slyšet, král vzhlédl. Pták opisoval nad městem obrovské kruhy a Xerxés viděl, jak otáčí hlavou a hledá kořist. Za normálního dne by takový zvuk zůstal bez povšimnutí, zanikl by uprostřed shonu a hluku. Ale tady měl panovník pocit, jako by seděl na vrcholku hory a veškerá práce kolem ustala. Uvědomil si, že je to jeden z divů, něco, co obyčejní muži a ženy nikdy nepoznají.

„Přisahal jsem, že tady jednou stanu, Mardonie,“ zamumlal Xerxés. Velitel jeho vojsk jen přikývl: vycítil, že král nepotřebuje odpověď. „Slíbil jsem otci, že dokončím jeho dílo, že přivedu vojsko právě sem. Přisahal jsem, že je potrestám za to, jak ponížili naše vyslance a že mi odmítli nabídnout hlínu a vodu. Můj otec jim poskytl nejednu příležitost, aby se před ním sklonili, a oni pokaždé odmítli. Tohle byla jejich volba, ne naše. Ale stejně, stát na tomto místě...“ Potrásl hlavou v prostém potěšení. Mardonios se při chůzi usmál. Opravdu, v takový den nebylo nic nemožné.

Vysoko nad ulicemi se tyčila Akropole. Ať člověk pohlédl kamkoli, nemohl ji přehlédnout. Tam nahoře bylo vidět chrámy, některé obalené dřevěným lešením a s nedokončenými sloupy: všechny měly sloužit k chvále řeckých božstev. Špehové už je králi dávno popsali, dokonce i pomníky připomínající bitvu u Marathónu před deseti lety. Xerxés věděl, že řecké vítězství nad Peršany jeho otci ublížilo. Zatížilo jeho ducha, možná dokonce zavinilo nemoc, která ho sprovodila ze světa, připravila jej o polovinu tělesné váhy a všechnu sílu. Xerxés při té myšlence pocítil vztek. Nechá ty kameny strhnout!

Pak se zarazil, protože vysoko na velké skále zahlédl pohyb. „Tam... tam nahoře ještě pořád někdo je, Mardonie?“

Mardonios si zastínil oči a zadíval se vzhůru.

„Několik desítek lidí, Výsosti. Pokud vím, bude to nejspíš jen pár kněží. Vypudíme je odtamtud.“

Raději už králi neřekl, že ti vychrtlí starci z Akropole zata-rasili hlavní cestu na vrchol. Navíc se vyzbrojili starobylými zbraněmi a zbrojí, které zřejmě sundali z chrámových stěn. Jejich přítomnost neznamenalala o nic víc než muší štípnutí, ale zatím se je nepodařilo vypudit a mladý král trval na tom, že hodlá vstoupit do města. Mardonios toužil zamračeného Xer-xa rozptýlit z jeho soustředění.

Mladý král z náhlého popudu střelil pohledem na čnějící skálu Areopágos vzdálenou necelých sto kroků. Aniž řekl vo-jevůdci jediné slovo, doběhl k místu, kde se úpatí hory stýkalo s dlážděním ulice, a v návalu mladistvé energie vyšplhal po schodech vzhůru. Když dorazil na rozlehlý plochý vrchol, nebyl vůbec zadýchaný.

Tady se po staletí scházela athénská rada starších. Král spočinul jednou nohou na nejvyšším bodě Areopágu a hleděl na Akropoli, která se tyčila před ním. Dokonce i Areopágos se proti ní zdál nepatrný.

Mardonios byl fyzicky zdatný, měsíce strávené na pochodu jej zocelily. I on měl klidný dech, když stanul vedle krále. Xer-xés na něj kývl. Byl v dobrém rozmaru, mohl se vydat, kam se mu zlíbí, třeba i na posvátná místa svých nepřátel.

Mardonios přimhouřil oči a zaostřil na pohybující se posta-vy na Akropoli. Příliš ho neznepokojovaly. „Rozkázal jsem celému hazarabamu, aby zdolal tu vysokou skálu zezadu, Vý-sosti. U paty schodů čekají další muži, a ti pomocí šípů odlá-kají pozornost Řeků nahore. Vidiš je? Ostatní přemůžou obrán-ce, až se dostanou na vrchol.“

„Ať z nich udělají exemplární případ,“ řekl Xerxés. „To by mě potěšilo, můj vojevůdce. Ať se tak stane. Dej vystavit jejich těla, ať je jejich bohové vidí.“

„Jak si přeješ, Výsosti.“

Mardonios viděl, jak se mladý král pomalu otáčí a kochá se rozhledem z vyvýšeného místa. Moře na jihozápadě bylo temné a Xerxés s Akropolí za zády mžoural do dálky.

„Nebudu již čekat, Mardonie,“ prohlásil. „Chci sestoupit k moři a sledovat, jak moje loďstvo ničí jejich poslední naděje. Město dej vypálit. Zdá se, že tu panuje dost velké sucho, takže plameny se budou šířit velmi rychle.“

Xerxés se zadíval na plátěné a dřevěné přístřešky na tržišti o pár ulic dál. Město bylo mnohem menší, než si představoval. To zločiny jeho obyvatel způsobily, že se v jeho představách tak rozrostlo.

Tržiště určitě shoří, stejně jako ulice z omítnutých cihel i střechy z tašek a starého dřeva. Xerxés se usmál při představě, jak se uhlíky lehce vznášejí ve vzduchu a šíří se. Toužil po velkém požáru, po planoucím městě za svými zády. Chtěl, aby Řekové viděli oblak dýmu, aby věděli, že svou drahocennou bohyni Athénu nedokázali ubránit, že byla oloupena, svržena z trůnu a znásilněna. To pomyšlení se mu zamlouvalo.

„Přines mi pochodeň, Mardonie,“ přikázal.

Se zářícíma očima sledoval, jak vojevůdce hvízdal na čekající sluhy, vždy ochotné plnit rozmary svého pána. Když pocho-pili, jeden z nich vyšplhal na skálu a nervózními prsty začal škrtat ocílkou o křemen. Chlapík byl zručný, vykřesal jiskry na chomáč suché trávy, který svíral v prstech, a pak přitiskl rodící se plamen k holi zabalené v naolejovaném plátně nasáklém silnou vrstvou dehtu. Plamen prskal a prskal, plátno chytalo a záře ohně přitahovala pohledy. Sluha se na skále natáhl na břicho a prach se mu lepil na holou kůži.

Mardonios následoval Xerxa dolů, jako by král vedl nějaké procesí. Jak mladý panovník skákal ze schodu na schod, dokud se nezastavil dole na ulici, plamen pochodně v jeho ruce za sebou zanechával šmouhu sazí, která zůstávala viset ve vzduchu.

Po dlouhém létě bylo město vyprahlé. Xerxés zvedl pochodeň k jedné ze střech a plamen se zakousl do dřevěných latí pod taškami. Při každém kontaktu se střechami se oheň přenesl, šířil se a stoupaly z něj úzké proužky světlého dýmu. Některé tašky žářem pukaly a znělo to téměř jako hudba. Xerxés se zasmál, kráčel dál a roznášel oheň do každého domu, který míjel. Na konci ulice se otočil a zůstal stát uprostřed dláždění. Kouřové stopy se zatím slévaly a stoupaly vzhůru, už dýchaly vlastním životem a nekontrolovatelně, nezadržitelně se šířily.

Mardonios krále následoval. Mladíkovu úsměvu vyjadřujícímu prosté uspokojení z úspěchu bylo těžké odolat. Xerxés mu hodil hořící pochodeň a Mardonios ji zachytil.

„Dokonči, co jsem začal, můj vojevůdce,“ rozkázal král. „Rozhodl jsem, že toto město nezůstane stát. Bude to jejich odměna za to, že se vzepřeli mému otci. Spal celé Athény! Teď se vrhnu na lodě! Chci vidět athénskou flotilu rozdrcenou. Vzdávej díky, že jsem ti dovolil být při tom. Tento den si budeš pamatovat navždy.“

Mardonios se skloněnou hlavou sledoval, jak král odchází k moři. Když si vojevůdce uvědomil, že se Xerxés nezastaví, sevřel rty do úzké čárky. Pak udělal prudké gesto rukou a poslal za ním dolů po cestě deset členů královské gardy spolu se šedesáti lučištníky. Hvízdnutím přivolal další posily a slyšel, jak se ten zvuk nese k hlavnímu voji. Jeho muži tvrdili, že ve městě už nečíhá žádná hrozba, ale jak tomu bude venku za hradbami? Cesta k moři nemusí být bezpečná. Kdo ví, zda tam nezůstali nějakí fanatičtí Řekové připravení přepadávat a zabíjet Peršany. Nechtěl riskovat, že Xerxa v okamžiku jeho triumfu probodne nějaký stařec.

Mardonios si posunul hořící pochodeň v ruce, protože vítr hnál plameny přímo proti němu. Pokud někdy pochyboval o tom, že velký Ahura Mazda obdařil královskou rodinu svou přízní, dnes už pochybovat nemohl. On i Xerxés pochodovali

a pluli celé měsíce, aby se dostali na tohle místo, a přivedli s sebou tak nesmírné vojsko a loďstvo, že pro ně nebylo nic nemožné.

Při vzpomínce na to dlouhé putování přes most z lodních trupů a dál po pobřeží řeckého moře sražil čelo. On a jeho muži toho hodně vytrpěli, jen aby dnes mohli stanout v Athénách. Mnozí z nich se už domů nikdy nevrátí. U Thermopyl byl Mardonios svědkem neobyčejné statečnosti a válečnického umu. V skrytu duše si to dokázal přiznat. Přesto i Sparťané nakonec podlehli. Xerxés přikázal jejich králi setnout hlavu, tělo rozsekat na kusy a ty naházet do moře, skoro jako by se bál, že velký válečník znovu povstane. Při té vzpomínce se Mardonios zachvěl. S meči a štíty se jim Sparťany porazit nepodařilo. Nedokázali to. Nakonec Xerxés nařídil svým mužům, aby se stáhli a začali vrhat kopí, znovu a znovu, dokud nepadne poslední z obránců.

I na moři musela athénská flotila stále ustupovat, říkal si Mardonios a snažil se zahnat mrazení pověřivé bázně. Navzdory vši obratnosti a odvaze nedokázali Řekové zachránit ani Athény, samotné srdce a pramen své moci. Bůh stál zjevně na straně Persie a Mardonios při té myšlence sklonil hlavu. Vyslal tichou modlitbu ke králi Dareiovi, otci národů a společníkovi ze svých mladších let, kdy byl celý svět sladký a čistý jako čerstvá broskev. Starý král se na ně teď určitě dívá a je spokojený.

Proměnlivý vítr přinesl další závan žáru a plamen mu olízl paži. Mardonios se probral ze zamyšlení a soustředil se na úkol, který ho čekal. Byl unavený, potřeboval by dlouhý odpočinek. Už nebyl žádný mladík. Povzdechl si. Svůj dech, svá bolavá kolena – všechno obětoval králi. Xerxés neznal slabost, ani ji netoleroval. I Mardonios musí jít dál.

Tu a tam vykoukla z některých dveří kočka, otřela se jeho vojákům o nohy a zamňoukala. Všechny uhoří. Možná jim

jeho muži přivážou k ocasům fakule a vypustí je, aby s vřeštěním šířily požár. Takové věci se už staly v nejednom městě, ale Mardoniovi to připadalo přehnané. Ze zkušenosti věděl, že jednoduché řešení je vždycky lepší než složitě.

Pomyslel na hradby obklopující Athény. Mohutné brány a věže byly do stejné míry symbolem i skutečným obranným prvkem. Ale ať byly jakkoli silné, pomocí kladiv a háků se daly zbořit. Mardonios měl armádu čítající přes čtvrt milionu mužů a každý z nich byl silný jako kůň a hbitý jako chrt. Ti tyto hradby snadno strhnou.

Vysoko na Akropoli slyšel Mardonios i přes stoupající oblak dýmu, jenž skálu zakrýval, tlumené výkřiky a třesk zbraní. Kousl se do rtu. Nebylo by dobré uvěznit vlastní muže v ulicích zachvácených plameny. Ne, musí uvažovat jako stratég a pustit se do svého úkolu s klidnou myslí. Ať si král užije svá vítězství! Však si je zasloužil.

Ulicí se bleskurychle přiblížil další tisícíhlavý hazardabam a vynořil se z dýmu, který se šířil a stále houstl. Mardonios poslal dvě poslední řady zpět, aby předaly jeho rozkazy, a zbytek se vydal za Xerxem. Král nedbal na vlastní bezpečí. Zkrátka věřil, že se o ně jeho vojevůdce postará.

A Mardonios věděl, že svému králi slouží dobře. Srdce mu při tom pomyšlení planulo stejně prudce jako střechy všude okolo něj.

Galéra nabrala větší rychlost a Themistokla z kropila sprška vody. V úžině mezi ostrovem Salaminou a velkým athénským přístavem Pireem by člověk očekával klidné moře. Přesto se kloun galéry hroužil do vln rozčeřených stovkami lodí, tisíci vesel.

Themistokla na okamžik zachvátil zmatek. Byl to důsledek únavy, jež ho tížila jako olovo. Volnou rukou si zastínil oči a spoléhal na dobrý smysl pro rovnováhu a silné nohy, které mu na palubě pomáhaly udržet stabilitu. Na kratičký zlomek vteřiny ztratil orientaci a shluky lodí kolem něj náhle působily chaoticky. I nadále byly uspořádány do pravidelné formace, ale on ji neviděl. Vytřel si mořskou vodu z očí a ucítil, jak mu kůži stahuje zaschlá sůl. Neměl na sobě žádnou zbroj. Tu nosili jen jeho hoplité a kormidelníci, kteří byli terčem každého nepřátelského šípu.

Themistoklés sevřel v levici štít zvaný hoplon a pozoroval nepřátelská plavidla. Pod nohama mu po každé straně veslovalo po třiceti veslařích ve třech řadách, celkem sto osmdesát svobodných Athéňanů. Jeden jako druhý to byli svobodní občané. Dokonce i domácím otrokům slíbili svobodu, pokud se posadí k veslům. Tak se mu to aspoň doneslo. Themistoklés zavrtěl hlavou. Pokud tihle otroci přežijí válku, stanou se z nich vši v athénském kožichu.

Veslaři tam dole v podpalubí dřeli s pevně zavřenýma očima a každý nádech je pátil v plicích jako roztavené železo, ale vydrželi. Mezerami v kůži obšívky i skrz otvory pro vesla mohli celkem dobře zahlédnout loď proplouvající vlevo i vpravo od nich, ale co neviděli, byla jejich vlastní příď a kloun, proto spoléhali na velitele a kormidelníky, že dokáží udržet plavidlo v přímém směru a vybrat cíl. Jejich síla a vůle představovaly bohatství, jež

bylo zapotřebí využít, ne promrhat. Že byli vyčerpaní už teď, o tom nebylo pochyb.

Jen za uplynulou hodinu musel Themistoklés poslat dolů do podpalubí dva hoplity, aby nahradili veslaře, kteří zemřeli na své lavici, když jim námahou puklo srdce. Těla hodili přes palubu a přeživší členové posádky je sledovali strašlivými pohledy, v nichž se zračilo zhnusení. Ale všichni do jednoho to byli mladí muži. Oni přes palubu nepůjdou. Jim se nikdy nemůže nic přihodit.

Themistoklovi zbylo na palubě už jen dvanáct hoplitů připravených přeskočit na nepřátelskou loď, kdyby k tomu dostali rozkaz. Tito muži ve zlatavém bronzu ho teď sledovali a viseli mu na rtech: připomínali mu jeho samého v mladším věku. Když ucítil jejich pohledy, trhl hlavou a zatvářil se co nejsebevědoměji. Dvěma z nich přelétl po tváři úšklebek a oni se raději znovu odvrátili směrem k moři. Themistoklés nepřemožitelný. Themistoklés – arogantní tyran, který nezná strach. Themistoklés – miláček štěstěny.

Bylo mu jedno, jak mu říkají. Co na tom, že jej pokládali za člověka vyvoleného bohy? Za nic z toho, co si kdy vydobyl, nevděčil štěstěně ani osudu. Zamračil se nad tou hloupou představou a jazykem se dotkl medailonu, který měl zasunutý v ústech za zuby. Dala mu ho kdysi matka. Byla na něm vyobrazena Athénina sova a on jej nosil stále u sebe, i když se šňůrka dávno přetrhla. Ale raději nechtěl pokoušet nebešťany, aby snad neztrestali jeho pýchu: koneckonců, plavil se na křehké skořápce uprostřed nepřátelské flotily.

V tu chvíli mu zkrřížil dráhu tucet galér pod vlajkou, kterou si zvolil Xanthippos, jako by je Themistoklés svými myšlenkami přivolał. Už zase dokázal vidět formaci a byl za to Xanthipovi vděčný. Pro jistotu pokynul svým veslařům, aby zpomalili na poloviční rychlost, protože nehodlal riskovat, že těm před sebou zmaří lov, ale srdce mu poskočilo při pomýšlení,

že by se k nim mohl sám přidat. Vždyť kdo přivedl Xanthippa zpět z vyhnanství, když ho Athény potřebovaly? Nikdo jiný než on, vznešený Themistoklés, který odložil vlastní ambice a osobní spory, aby umožnil návrat osobnostem, bez nichž se Athény neobešly. Ano, bylo pravdou, že Xanthippos uměl být chladný a necitelný zmetek; muž, který s oblibou hleděl na ostatní zvyška a nosil se stroze jako Sparťan. Zato dokázal učinit z loďstva zbraň podobnou nabroušenému meči. Tři stovky lodí se zdatnými posádkami, které spolupracovaly v nejvyšším zájmu. Themistoklés neměl problém uznat jeho kvality. Právě kvůli nim nechal Xanthippa nejdříve poslat do vyhnanství. Ale v době války byli stratégové jako Xanthippos nepostradatelní.

Themistoklés křečovitě sevřel v pěsti kožené držadlo uvnitř štítu, jen tak z divoké radosti, jako by se při boxerském zápase radoval z první krve. Xanthippos a jeho eskadra se zakousli do řad nepřátelských lodí. Žádný z perských kapitánů nemohl manévrovat tak, aby dokázal naráz čelit dvěma nebo třem galérám, které se na něj nemilosrdně řítily z několika směrů. Themistoklés sledoval, jak se k němu plnou rychlostí blíží jedno z nepřátelských plavidel a od vesel mu stříká bílá pěna. Tři z Xanthippových galér proplouvajících kolem se současně otočily, jako když se vlci utrhnou od zbytku smečky.

Perská posádka si uvědomila svou chybu a ztěžka přehodila kormidlo, ale obrat byl příliš pomalý, protože rytmus, s nímž se vesla zanořovala a zase zvedala z vody, se nezměnil. Loď pouze vystavila nechráněný bok napospas lovcům. V příští chvíli se rozlehl ohlušující praskot dřeva a trup prorazily hned dvě řecké válečné lodě.

Když Themistoklés míjel místo střetu, obě stáhly vesla a už hledaly nové cíle. Perské plavidlo s ranou v srdci, jíž se dovnitř valila studená mořská voda, se ihned začalo naklánět. Themistoklés byl dost blízko a slyšel, jak se z podpalubí ozývají

zděšené výkřiky. Na rozdíl od řecké posádky byli někteří z ubožáků tam dole připoutáni k lavicím. Až se loď potopí, stáhne je s sebou. Themistoklés se při tom pomyšlení zachvěl, i když si namlouval, že je to jen reakce na vodní spršku, a vycenil zuby v divokém šklebu.

„Máme vniknout na palubu, kyrie?“ zeptal se kapitán, který stanul za ním a hleděl přes příď do dálky.

Themistoklés zavrtěl hlavou, ale když viděl, že vyděšený muž si všímá jen nepřátel, promluvil nahlas. Potápějící se galéra se zatím převrátila. Zevnitř trupu se vyvalily bubliny a ticho zadusilo všechny křik.

„Na to je už trochu pozdě,“ ucedil Themistoklés.

Galéry byly obávané, ale také velmi nestabilní. Přes nízké a otevřené boky až příliš snadno pronikala mořská voda. A málokdy přežily náraz. Themistoklés nechal raději veslaře odpočívát, pátral po možných hrozbách a hledal lepší příležitost. Kam až oko dohlédlo, byla úžina plná lodí. A za nimi stále manévrovalo jádro perské flotily hledající sebemenší skulinku. Břehy zužujícího se průlivu ji svíraly a lodě byly namačkány těsně jedna na druhou.

Upřímně řečeno, Themistoklés už ztratil přehled o tom, kolik soubojů on a jeho posádka vybojovali. O tom, co se tu odehrálo, svědčily jen vodou rozmyté cákance krve stékající po prknech paluby. Nedaleko jednoho z kormidelníků trčelo několik ulomených šípů a pár mužů utrpělo zranění, která si v mokru a vodní tříšti nemohli pořádně ošetřit. Po ruce měli jen pruh látky zavázaný na uzel. O dalšího muže přišel těsně předtím, než zahlédl Xanthippa: šlo o hoplita z jeho domovského dému v Athénách. Bojovník utrpěl hlubokou ránu, aniž si toho kdo všiml, ztratil vědomí a bez jediného výkřiku se svezl do brázdy za lodí. Těžká zbroj jej stáhla ke dnu.

Ze všech členů posádky už byli ostrřílení veteráni, posetí ranami a k smrti unavení. Dnes bojovali a budou se bít znovu,

ale stopy boje smylo moře a sůl. Themistoklés se přistihl, že touží mít pod nohama pevnou zem, kde mrtví jen tak nezmizí, jako by nikdy nebyli.

Při té myšlence zalétl pohledem k podivnému obecenstvu shromážděnému na březích ostrova Salamis. Přes úžinu se podařilo přepravit veškeré obyvatelstvo Athén: stovky galér veslovaly celou noc sem a tam, aby město evakuovaly. Východ slunce zastihl muže, jak chrápou na veslařských lavicích nebo vylizují misky s dušeným masem jako hladoví vlci – právě ve chvíli, kdy perská flotila obeplula výběžek pobřeží.

Themistoklés viděl své spoluobčany i na tu dálku: pozorovali jej a byli dost blízko na to, aby jim mohl zamávat a oni jej zahlédli. Ženy a děti z deseti tisíc domácností, ba ještě víc. Shromáždily se na útesech jako mořští ptáci, aby sledovaly, jak se rozhoduje o jejich osudu. V tu chvíli jim Themistoklés nezáviděl. Věděl, že jemu samému hrozí smrt pokaždé, když perský lučištník napne luk nebo když se nepřátelská galéra pokusí rozdrtit jejich vesla i palubu a konečně se srazí meče i štíty vrčících bojovníků. Jenže on si svůj osud vybral. V krajním případě mohl zemřít s plnou parádou. Ti na břehu takové štěstí neměli. Peršané sem připluli s osmi stovkami lodí. Kdyby zvítězili, nikdo by se nespasil útekem – a athénské ženy a děti už teprve ne. Zůstaly by uvězněny na pobřeží ostrova, kde by je nepřítel pochytil a odvedl do otroctví.

Themistoklés se ohlédl k místu, kde nad městem stoupal hustý závoj dýmu. V bezmocném vzteku zaťal prsty svírající držadlo štítu, až mu zbělely klouby. V dálce bylo vidět Akropolis a Themistoklés začal šeptat modlitby k Areovi, bohu války. Žádný chrám toho krvavého božstva tam sice nestál, ale byl nejvyšší čas. Pak se s provinilým pocitem pomodlil i k Athéně. Byla to přeci jen bohyně ve zbroji. A oni byli její lid. I on sám jí patřil a nikdy nebude bezmocný, dokud se na něj bude usmívat ona.

Zatímco hleděl směrem k městu, na břehu v přístavu se objevila pochodující kolona. Jeho vojácké oko okamžitě poznalo, že to nejsou hoplité, že to vůbec nejsou Řekové. Měli podivné pláště tvořené jednotlivými destičkami, jejich štíty měly jiný tvar... Themistoklés si znovu zastínil oči a toho dne byl vděčný, že na dálku vidí lépe než na blízko. Aspoň si mohl dobře prohlédnout nepřítele podobného bodavému hmyzu. Kousl se do rtu při představě, jak se perští vojáci se smíchem procházejí Athénami, jak postávají v posvátných chrámech a nikdo jim v tom nemůže bránit. Byla to ohavnost, ale pokud člověk nedokáže udržet to, co má, vždycky o to přijde. Bohové vyžadovali od lidí sílu, jinak jim dali pocítit porobu a otroctví. To byla prostá pravda skrytá v kořenech všech athénských zahrad a základech všech gymnasií. Buď budete vzdorovat, nebo se stanete otroky.

„Tamtu!“ zvolal kapitán lodi. „Nebo tyhle dvě. Zdá se, že jsou poškozené.“

Byla to spíš otázka než cokoli jiného a Themistoklés se znovu zaměřil na plavidla kolem sebe. To už je minul i Xanthippos a jen kousek za ním se držel druhý šik galér pod Kimónovým velením. Themistoklés si prohlížel možné cíle a všiml si, že dvě nejbližší perské lodě mají polámaná vesla a lehce se naklánějí na stranu. Někdo už je pěkně pocuchal. Themistoklés přikývl.

„Nabereme klounem některou z těch dvou. Na palubách už skoro nikdo nezbyl. Ta druhá by neutekla ani batoleti. Tu si necháme na potom. A nakonec se s požehnáním Poseidona a Athény vrhneme na tu třetí.“

Triérarchos ho poplácal po rameni, ale Themistoklés to přešel mlčením. Slyšel rozkaz předaný keleustovi, jemuž vyčnívala nad úroveň paluby jen hlava. I ta vzápětí zmizela, když muž houkl na veslaře, předal jim rozkaz a oni zvýšili tempo. Kormidelníci se chopili kormidelních vesel, triérarchos přešel na příď a gesty vlevo i vpravo je naváděl. Doba, po kterou plu-

li poloviční rychlostí, se teď zúročila a galéra se radostně vrhla na nepřítele.

Hoplité na palubě byli znovu připraveni vtrhnout na palubu protivníka, nebo jej uvítat na té své. Themistoklés poplácal krátký meč v pochvě a ujistil se, že ho tam stále má. Natáhl ruku a někdo mu do ní vložil dlouhé dórské kopí. Mělo správnou váhu. Themistoklés byl možná prvním mužem Athén, ale ty právě teď pohlcovaly plameny. Aby zachránil své spoluobčany, prohlásil se navarchem, velitelem flotily, přestože formálně jím byl Sparťan Eurybiadés. I to mělo svou váhu. Když se blížili k nepříteli, Themistoklés zaburácel bojový pokřik spolu s ostatními. Na perské posádce byla znát panika: všichni by rádi unikli svému osudu.

Těsně předtím, než se lodě srazily, Themistoklés neodolal a pohlédl do míst, kde se předtím v přístavu shromažďovaly nepřátelské síly. Na pláži tam vyrostl obrovský stan jako velký bílý pták přišpendlený na místě lopotícími se vojáky. Zdál se být tak blízko, že se jej skoro mohl dotknout. Cítil, jak se mu svírá žaludek. Nepochybně existoval pouze jeden člověk, jenž si mohl uprostřed bitvy dovolit takový rozmar.

Themistoklovi se zadrhl dech v hrdle; nadechl se, ale vydechnout nemohl. Svět se houpal spolu s lodí nahoru a dolů, jenže Xerxés už byl jednou tady: vzdálená postava povznesená nad lopocením obyčejných smrtelníků. Perský král tam stál v dlouhém plášti a rukou si clonil oči.

Themistoklés byl tím pohledem natolik fascinován, že málem přepadl přes bok, když kloun zasáhl cíl a celým plavidlem projelo mohutné zasténání. Proto se bronzem pobité zabijáky lodí připevňovaly ke kýlovému trámu, který se táhl po celé délce trupu. Šlo o jedinou dostatečně pevnou část lodi, která dokázala náraz vydržet.

Na jejich palubu přeskočil perský kapitán a s ním pět nebo šest mužů. Themistoklés viděl zoufalství v jeho očích, když mu

zatarasili cestu štíty a pak opakovaně bodali, až se čepele srážely v jeho hrudi. Těla vetřelců skopli do moře a zbyla po nich další velká rudočerná skvrna, kterou smyla slaná voda, až na růžové žilky ve dřevě.

Zazněl hlasitý povel, vesla zabrala dozadu a obě plavidla se od sebe odtrhla. Kdyby měli víc času, Themistoklova posádka by nepřátelskou loď ráda prohledala. Vypadalo to, že Peršané u sebe nosí spousty zlata, a Themistoklés už cinkající cetky, které stále častěji vídal u svých hoplītů, nijak nekomentoval. Pokud by to záleželo na něm, mohli si jeho muži přivlastnit třeba celý svět, kdyby se jim zachtělo.

Druhá perská posádka se snažila ztratit v chaosu mezi plavidly. Podařilo se jim svou loď otočit, ale Themistoklovi neušlo, že na jednom boku už jim chybí všechna vesla, což vysvětlovalo jejich nedostatečnou rychlost. Kloun některé řecké galéry se musel odrazit a sklouznout po trupu po celé jeho délce, přičemž na jedné straně zabil každého muže držícího veslo. V tu chvíli jim nezbylo než přesunout veslaře i vesla na opačný bok, a i tak připadal jeden muž na dvě sedadla. Ztěžka se vlekli pryč, ale příliš pomalu, než aby dokázali uniknout. Themistoklés se přistihl, že se usmívá, když jeho triérarchos otočil loď, aby Peršany pronásledoval. Honička dvou lodí byla obvykle zdoluhavá záležitost, ale tentokrát měl nepřítel podpalubí plné polámaných vesel a mrtvých veslařů.

Ve chvíli klidu si Themistoklés znovu prohlédl bojiště, tak jako by to nejspíš udělal na souši. V dobách, kdy bojoval jako stratégos, se snažil mít co nejlepší přehled o celkové situaci. Pohled některých válečníků na bitevní linii se omezoval jen na jejich místo v ní, na ty, kdo bojovali vlevo a vpravo od něj, a ty, kteří stáli proti němu. Ale dobrý vojevůdce musel vidět dál – a totéž platilo i na moři.

Peršané měli obrovskou flotilu. Themistoklovi bylo jasné, že Řekové ještě stále přežívají jen díky tomu, že se bitva ode-

hrává v úzkém průlivu. Za současného stavu věcí nemohl protivník uplatnit svou drtivou převahu. Evakuace na Salaminu Athéňanům získala čas, ale nepřítel bylo stále příliš mnoho. Peršané zničí spojenecké lodě jednu po druhé. To byla realita. Čtyřicet lodí z chrabrého Korintu přišlo o polovinu svého počtu. Desítky athénských galér se potopily nebo na jejich palubu pronikli Peršané a zapálili je. Trpěli víc než soupeř a pobíjeli další a další nepřátele, rvali se jako šílení před očima svých žen a dětí. Themistoklés dumal, zda obyvatelé Tróje vyhlíželi zpoza městských hradeb se stejným strachem a bezmocnou nejistotou. Játka u Salaminy si s trójskou válkou v ničem nezadala. V některých místech pokrývala hladinu vrstva kusů dřeva a lidských těl, takže se před při plavbě vpřed prodírala mrtvolami.

V okamžiku prozření si Themistoklés uvědomil, že nemohou vyhrát. Při té myšlence se jej znovu zmocnila panika. Pak začal přemýšlet, vzal do hrsti rozum, který mu byl dán, všechnu genialitu, jež z něj učinila prvního muže ze zlaté generace Athén. Sparťané přece odjakživa kritizovali athénskou prohnanost. A on byl koneckonců největší Athéňan, nebo snad ne? Musel existovat způsob, jak výsledek bitvy zvrátit. Zatímco se jeho galéra blížila k další nešťastné perské lodi, znovu zabloudil pohledem ke břehu, odkud vražednému zápasu dvou flotil přihlížel sám Xerxés. Polovina perského loďstva se do boje ještě nezapojila; čekala jako hejno žraloků, až bude moci vplout do úžiny a zasáhnout do bitvy. Z města, které Themistoklés miloval, stoupal dým. Před očima se mu hroutil svět, který znal; jako by na něj měl každou chvíli dopadnout úder kladiva a on jej nemohl zadržet.

„Nestůj tak blízko srázu, Perikle!“ rozkřikla se Agaristé na syna. „Co bych řekla otci, kdybys spadl ze skály a zabil se?“

Její mladší syn po ní vrhl pohled zpod husté černé ofiny, kterou si rád nechával spadat až do očí. Proto se zdálo, jako by v jednom kuse vyhlížel ze stínu, a jeho rozladění bylo přímo hmatatelné. Agaristé čekala a nehodlala odvrátit pohled, dokud syn neusoudil, že dal dostatečně najevo, co si myslí, nepokrčil rameny a neustoupil o půl kroku dozadu. Popravdě řečeno, Agaristé hovořila spíš proto, aby ulevila svým nervům, než ze strachu o něj. Ve svých šestnácti letech byl Periklés jako úhoř, pevný a svalnatý. Věděla, že umí plavat, takže se nebála, že by mohl spadnout do hluboké vody. Ale útesy byly ostré jako nože. Agaristé nebyla obvykle pověřčivá, jenže v úžině u Salaminy se právě rozhodovalo o osudu Athén a ona se bála, aby toho dne nespátřila čerstvě prolitou krev, zvláště když její manžel riskoval život proti takové přesile. Potřebovali, aby jim bohoové přáli sílu a vítězství. Potřebovali bouři, která by Peršany rozprášila.

Xanthippos byl tam někde uprostřed vřavy, možná už ani nežil. Nemohla mít jistotu, ale ta obava v ní nepřestávala hlodat. Ucítla by, kdyby padl? Ucítla by, jak vydechl naposled nebo se hrouží do temných hlubin? Xanthippos byl přísný a nelítostný zároveň, ale u všech bohů, stal se z něj muž, jakého v něm odjakživa viděla. Její otec byl přesvědčen, že ten člověk není dcery z rodu Alkméonovců hoden, ale ona v Xanthippovi něco rozpoznala – snad osobní kázeň spojenou se ctižádostí. Pocítila v sobě záchvěv pýchy. Uchopila tehdy do rukou muže, který byl možná až příliš laskavý, a pomalu ho obracela nad uhlíky jejich manželství, dokud se nezocelil. Stal se takovým manželem, jakého potřebovala – jejím největším výtvozem.

Poté ovšem zasáhl Themistoklés, který si vynutil hlasování na sněmu a nechal Xanthippa poslat do vyhnanství, daleko od domova i rodiny. Agaristé při té vzpomínce stiskla rty. Ztracená léta se nedala vrátit zpět. Dokud bude žít ona, nebude Themistoklés v jejím domě už nikdy vítaným hostem.

Periklés se odkradl vpřed, aby mohl znovu sledovat námořní bitvu. Chápala jeho neklid, ale nemohla s tím nic dělat. Její syn si stínil oči před paprsky ranního slunce, sledoval nemilosrdného nepřítele a litoval, že nemůže být s flotilou. Když je Xanthippos dopravil do bezpečí přístavu, chtěl Periklés zůstat na palubě. Tehdy se otec sklonil k oběma synům a uložil jim, aby chránili Agaristé i svou sestru Eleni. Agaristé si všimla nožů, které oba chlapci přijali z jeho rukou. Ptala se sama sebe, zda se zamysleli nad tím, jak s nimi mají naložit; zda by opravdu dokázali usmrtit vlastní matku i sestru, jen aby neupadly do otroctví. Agaristé přitom sevřela čelist. Chápala rizika, jaká hrozila jí i Eleni. Přesto by synům ty nože zabavila, kdyby se o něco pokusili. Ženy vždycky přežijí. Pokaždé se najde nějaká cesta. Pokaždé. Teď varovně zvedla ruku, když Periklés skoro uklouzl a jen tak tak zůstal stát. Nebezpečně se předkláněl a doširoka rozhodil ruce, aby znovu nabyl rovnováhy.

„Pojď sem, Perikle!“ nařídila mu zlostně.

Viděla, že chlapce jeho vlastní kousek vyděsil. Celý rudý o několik kroků ustoupil a nemotorně se svalil do písku. Jeho bratr Arifrón podrážděně odvrátil pohled. Na rozdíl od mladšího bratra a sestry neměl Arifrón na dovádění čas. Pocit zodpovědnosti jej tížil jako závaží. Agaristé na něm poznala, jak ho to bolí. I on chtěl jít do bitvy s otcem. Bylo mu sedmnáct a formálně stál na prahu dospělosti, jež s sebou nesla právo hlasovat ve shromáždění. A Xanthippos mu nařídil, aby zůstal. Bojovníci odcházející do bitvy tu zanechali i několik dalších mrzutých mladíků v jeho věku, roztroušených mezi tisícovkami evakuovaných. Všechny domácí strážné i mužské otroky

poslali s flotilou. Agaristé slyšela, jak Xanthippos slíbil svobodu každému, kdo bude bojovat za Athény proti vetřelcům nebo aspoň veslovat v podpalubí. Když spolu s dětmi sešplhala z paluby lodi do mělkých vod, náhle spatřila ve tváři starého Mania, nejstaršího otroka své domácnosti, toužebný výraz. Nepochybovala, že stále miluje tu holčičku, kterou jako malou houpával na klíně. Věděla, že bez řečí zůstane s ní, ale během chaotického úprku ho přistihla, jak se stále ohlíží.

Její manžel byl roztržitý a měl plné ruce práce s lodí, která byla jeho hlavní starostí. Než si to stačila rozmyslet, natáhla ruku a položila ji na opálenou a zjizvenou pěst starého otroka. Když ještě jako malá pobíhala s holými koleny, Manias ji nosil na ramenou a chrochtal přitom jako Minotaurus. Vyprávěl jí příběhy z Homéra a učil ji vázat uzly. Vlastnila ho po celý život.

„Běž,“ řekla teď. „Rychle. Vysluž si svobodu.“

Když se beze slov sklonil a políbil jí ruku, věděla, že se rozhodla správně. Stařec si otřel slzy z očí a sestoupil do podpalubí, aby se chopil vesla.

V tu chvíli Agaristé došlo, že i mladí synové Athény, kteří zůstali se ženami a dětmi, mají ve tváři stejný zdeptaný výraz. Bylo tvrdé chtít od Arifróna a Perikla něco takového, ale Xanthippovi nedělalo problém žádat od nich bezpodmínečnou poslušnost. Vždyť to byli jeho chlapci! Kladl na ně vyšší nároky. Dokud jim nebylo osmnáct, neměli pro shromáždění žádnou cenu. Nemohli ani bojovat ve vojsku, ledaže by stáli po boku staršího bojovníka a nesli mu štít.

Agaristé při té myšlence natáhla ruku. Starší syn seděl na zemi s holýma nohama obalenýma pískem a pažemi si objímal kolena. Odhrnula mu pramen vlasů z očí, což ho zaskočilo, a zvedl k ní zrak. Periklés, ta malá netýkavka, by byl ucukl. Zato Arifrón pro ni měl pochopení, jako ostatně vždycky.

„Tvůj otec chtěl, abych byla v bezpečí...“ začala.

Ale on jí zklamaně skočil do řeči: „Ano, já vím. Donutil mě složit slib, přísahu. Že neopustím toto místo, dokud se nevrátí, nebo dokud nebudu mít jistotu, že už se nemůže vrátit. Jako bych snad odtud mohl odejít, když nemám žádnou loď, žádný člun.“

„Věří ti,“ ujistila jej a upřeně se na něj zadívala.

Arifrón přikývl, aniž odvrátil zrak, i když na něm viděla, jak ho to bolí.

A matce neušlo, že po ní Periklés po očku pokukuje a šourá se přitom po kolenou ke skalnatému okraji, protože má za to, že její pozornost je upřena na druhé dvě děti. Jako by snad byla slepá! Ten hoch si k rodičům nikdy nenašel cestu, aspoň zatím ne. V jednu chvíli se choval jako nabručený mezek a vzápětí byl sladký jako med. A nikdy nedostal rozum, dokud se ošklikně nespálil.

Dcera Eleni šibalsky natáhla drobnou nožku a kopl Perikla do zad. Bratr zaklel a vyskočil.

„Sedni si, Perikle,“ napomenula jej znovu Agaristé. „Jako bych neměla už tak dost starostí kvůli tvému otci tam na moři. Proč děláš v jednom kuse problémy? Posad' se, říkám!“ Posledními slovy přehlušila jeho protesty. Eleni měla v tváři naprostoto nevinný úsměv.

Moře začalo na pobřeží vyplavovat první těla. Bylo téměř bezvětrí, ale pohybuující se vodní masy je přesto hnaly ke břehu. Agaristé hned věděla, že Periklés bude chtít sejít dolů a pátrat. A vůbec se jí nelíbila vyhlídka na výměnu názorů, jež bude nutně následovat. Strach ji zcela vyčerpал: obavy o Xanthippa, o děti, o sebe i o všechny rodinné kořeny. Athény byly jejím domovem. Nedokázala si jen tak představit, že by měla začínat znovu někde jinde.

„Potrvá dlouho, než se dozvíme nějaké novinky,“ řekla nahlas. Ani nemusela ukazovat na obrovskou perskou flotilu, která se ještě nezapojoila do bojů. Na hladině nebylo dost místa,

takže mnohé lodi do bitvy ani nezasáhly. Přesto setrvaly na místě a jejich posádky byly odpočaté a krvelačné, zatímco krvácející Řekové umdlávali. Agaristé si říkala, že její strach je přirozený. Dnes je žádné vítězství nečeká. Šeptem se modlila, aby zasáhla Athéna. Její město stravují plameny! Bylo to do nebe volající.

„Na hlídce může zůstat Arifrón,“ ozval se Periklés. „Já se běžnu dolů na pláž. Už tam vidím nějaké kluky. Zjistím, co vědí, a přinesu vám zprávy.“

Vstal a zastínil si oči. Jeho matka pomalu vydechla a snažila se ovládnout. Není to jeho vina, říkala si. Nebyl stvořen k tomu, aby vydržel sedět v klidu.

„Ne. Zůstaneš se mnou a se sestrou.“

Samozřejmě že Periklés začal něco namítat. Ten hoch byl tak neposlušný! Zatímco Arifrón dokázal napsat z hlavy třeba tisíc řádků z Homéra, Periklés se nedokázal soustředit dost dlouho, aby se naučil být jen jediný verš. Navíc nerad psal, třebaže mluvit uměl dobře. Nebylo pochyb, že se za jeho tmavými očima ukrývá bystrá mysl. Periklés byl chytrý, ale jako nezkušený kůň plýtl silami, když popouštěl uzdu vlastnímu temperamentu a kopal kolem sebe.

„Sedni si!“ přikázala mu Agaristé. Znovu musela čelit jeho pohledu. Chlapcova tvrdohlavost ji unavovala. „Myslíš, že je to poprvé, co se naše rodina ocitla v nebezpečí? Přežili jsme už horší věci, Perikle. Díky tomu, že jsme věděli, kdy je třeba poslouchat rozkazy.“

Z jejího mladšího syna sálal hněv jako polední žár. Konec konců pro něj představovala autoritu, kterou měl ve zvyku poslouchat. Přemýšlela, jak dlouho to tak vydrží, když je už teď syn silnější než matka. Toho dne jí bylo pětatřicet let. Pořád byla mladá a krásná, jak tam stála a ukazovala na pobřeží a na všechny Athéňany čekající na to, až se dozvědí, co jim osud přichystal.

„Vidíš, jak tu sedíme sami? Jaká vzdálenost nás dělí od ostatních? Myslíš, že je to jen výraz úcty?“

Eleni i oba chlapci pokrčili rameny, rozhlíželi se kolem sebe, jako by si toho všimli až teď, a v očích se jim zračil zmatek.

Agaristé zavrtěla hlavou. Zvedla ruku a opsala ve vzduchu kruh.

„Nepatříme k davu. Jsme Alkméonovci, prastarý rod.“ Mírně sklonila hlavu na znamení, že děti mají přistoupit blíž. „Váš otec bojoval u Marathónu, na fenyklovém poli, po boku Themistokla, Aristeida a Kimónova otce Miltiada. A pokud jde o moji půlku rodiny, můj strýc přepsal polovinu athénských zákonů. Rozšířil shromáždění, pojmenoval deset athénských kmenů a stál za stovkou dalších věcí. Lidé vědí, že za své právo hlasovat vděčí jemu – nám. V žilách vám koluje vzácná krev, mé děti. Snad by se našla ještě jedna nebo dvě rodiny, které stojí stejně vysoko, ale víc jich nebude. A výš než my nestojí žádná.“

Periklés si zachmuřeně prohlížel hloučky Athénanů postávajících všude kolem. Netvářili se zvlášť uctivě, přinejmenším při zběžném pohledu. Přesto se od Agaristé a jejích dětí drželi dál, to se nedalo popřít. Někdy si říkal, že jeho matka až příliš spoléhá na vliv a ochranu své rodiny. Neznala temné uličky, jimiž se Periklés toulával sám, daleko od lidí. Občas v nich narazil na mrtvoly válející se na slunci, o něž se tahali psi. V hloubi duše věděl, že smrt si může vzít každého z nich, ať už složí hlavu kdekoli. Právě teď se na ně zubila z palub lodí. Ale nahlas to neřekl. Nechtěl matku ranit.

Agaristé se vsedě napřímila a sledovala, jak se ze zpěněného příboje vynořují těla. Zachvěla se. Jak je vlny valily před sebou, některá se převracela a končetiny jim vlály. Moře jako by se obléklo do kůže z trosek, polámaných vesel a mrtvol. Přímo před Agaristinyma očima se srazily další dvě lodě a navzájem si rozpáraly bok. Veslaři hluboko uvnitř trupů byli na místě rozdrceni. Agaristé polkla.

„Podívejte se! Tamhle!“ ukázal náhle Periklés.

I on samozřejmě civěl na utonulé: mrtví ho fascinovali. Agaristé věděla, že v nich vlastně ani nevidí lidské bytosti. Dokud chlapci nedospějí, nevědí, co je to soucit. Muž roste pomalu jako věže podél městských hradeb. To jí ale nebránilo v tom, aby syna milovala. Právě naopak, nutilo ji to milovat ho tím víc, protože ji potřeboval. Agaristé si v tom okamžiku vzpomněla, jak Periklés kdysi našel mrtvou vránu a pitval ji na kuchyňském stole. Přistihla ho právě ve chvíli, kdy před sebou s nábožnou úctou rozkládal kosti ptačího křídla.

Vytrhla se ze vzpomínek a sledovala, jak chlapec ukazuje prstem do míst, kde se mezi ostatními troskami převalovala tmavá skvrna.

„Myslím, že je to Kónis!“ zvolal. „Ne, určitě je to on!“

Pes jejího manžela. Agaristé měla smíšené pocity. V době svého vyhnanství v Korintu se Xanthippos sblížil s jednou tamní ženou. Pes, jehož si pak s sebou přivezl domů, jí stále připomínal onu epizodu v jeho životě. Agaristé příliš nevadilo, když zvíře skočilo do moře a plavalo za svým pánem. Ten, ačkoli neměl daleko k slzám, nemohl obrátit loď a pro psa se vrátit, když měl palubu plnou žen a dětí, a navíc každou chvíli hrozilo, že se za nejbližším poloostrovem vynoří Peršané. Agaristé usoudila, že mastif toho dne utonul spolu s mnoha dalšími.

Periklés využil matčina letmého zaváhání, během kterého se jí rozutekly myšlenky. Než se vzpamatovala natolik, aby ho dokázala zastavit, už šplhal z útesů dolů. Agaristé promeškala vhodný okamžik a Periklés byl pryč. Zůstala s Eleni a Arifónem, kteří na ni hleděli s prosebným pohledem v doširoka otevřených očích.

„Tak dobře,“ řekla a gestem ruky je posílala pryč. „Běžte se podívat, ale hned se zase vraťte!“

Děti byly ihned v prachu. Agaristé vstala a oprášila si písek ze sukní. Cítila na sobě všechny kradmé pohledy, každé letmé

ohlédnutí. Pocházela z rodu Alkméonovců. Vidět ji bez symbolů bohatství a moci, bez otroků a ochrany v podobě stráží nebo vysokých zdí bylo tak trochu jako ji pozorovat nahou. Hlavy se sklonily k šepotu a ona zatnula zuby. Děti už dole přebíhaly pláž a mířily k hnědé skvrně uprostřed řady mrtvol. Pro sebe přikývla a našla stezku, po níž se mohla dostat dolů za nimi. Možná že pes opravdu přežil. Děti potřebovaly něco, z čeho by se mohly radovat. A nejen děti.

* * *

Themistoklés dával velký pozor. Riskoval život svůj i celé posádky, aby vylodil jediného chlapce, tesařova syna, odpočatého, nezraněného a pyšného na svěřený úkol. Protože neměli malý člun, nejprve uvažovali, že by s galérou najeli přímo na pláž. Mezitím se už ale perští ozbrojenci hemžili kolem svého krále jako sršni – a jako sršni bezpochyby zaútočí na každého, koho budou považovat za hrozbu. Chvilí se zdálo, že zdánlivě jednoduchá situace nemá řešení, dokud tesař neukázal Themistoklovi úzkou cedrovou krabičku, kterou bylo možné obalit voskem, celou ji nahřát a vnější skořápku uhladit. Chlapec uměl plavat a tohle pobřeží – při Poseidonovi – všichni znali a věděli, kde se dá nejsnáze vylézt na břeh. Themistoklés dal chlapce spustit do vody s truhličkou přivázanou provazem k jedné paži, takže se houpala ve vodě za ním.

Pak se galéra stáhla zpět do úžiny. Veslaři lapali samou námahou po dechu ještě teď. Themistoklés postavil trierarcha na hlídku a jeho pozornost byla bezezbytku upřena na drobnou postavu chlapce běžícího k nejmocnějšímu muži světa. Xerxés trůnil ve svém pavilonu a za ním hořely Athény.

Xerxés si měřil zmáčeného posla. Stráže už chlapce prohledaly, zda u sebe nemá zbraň, a hrubě jím přitom cloumaly. Přímou před jejich očima probíhala námořní bitva a Peršané se obávali, aby k nim některý z Řeků nepropašoval jed nebo kus ostré čepele. Rozlomili balíček, odstranili všechn vosk, otevřeli cedrovou truhličku a zahodili ji. Králova ruka se dokonce neměla dotknout ani kusu vrstveného papýru vyrobeného po egyptském způsobu ze sušeného rákosu.

Chlapec ležel tváří k zemi sám na břehu, třásl se a perský strážný ho tiskl nohou do písku. Opoдал stál králův herold a čekal, až mu Xerxés pokyne. Povolali jej pro jeho znalost cizích řečí a oči mu zářily zvědavostí, zatímco čekal, až bude moci přetlumočit Athéňanova slova.

Xerxés se usadil na trůnu ze dřeva a plátna. Nad hlavou se mu třepotal stan, jehož přední část byla otevřená, takže mohl sledovat, jak kolem proplouvají triéry. Mardonios ho ujišťoval, že muži v jeho přítomnosti bojují lépe. Cítili na sobě jeho pohled.

„Přečti mi to,“ rozkázal Xerxés.

Herold se na okamžik vrhl na zem vedle chlapce, který se na něj zmateně podíval. Když muž vstal, začal se zvedat i on. Strážný s nohou na jeho zádech ho musel přitlačit, aby ho opět znehybnil.

„*Veliký králi Persie, Výsosti...*“ začal herold. Hovořil pomalu a volil ta nejvhodnější slova. Xerxés vzhledl a jeho zájem vzrostl. „*Já, Themistoklés, píši jako přítel...* ne, „spojenec“ je lepší výraz. *Mám tu... čest velet flotile Athén a celého Řecka. Nechci se dožít toho, že můj národ bude rozdrčen, pokud jej mohu zachránit.*“

Xerxés poposedl dopředu, pak vstal ze svého místa, a zatímco naslouchal, přecházel sem a tam. Herold zvýšil hlas